

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СУДОВОЇ СИСТЕМИ АНГЛІЇ

Судова система Великобританії формувалася під впливом вікових традицій та з урахуванням особливостей британської правової системи. Вона виникла не на основі продуманого чимось проекту. Не можна також встановити момент коли вона була введена в дію і не існує документа, в якому вказувалося б якою вона має бути. Судова система Англії сповнена несподіванок, вона не піддається ніякій науковій класифікації і навіть ті, хто присвятив служінню їй все своє життя, не претендують на те, що вони досягнули її в усіх деталях [2, с.26].

У зв'язку з тим, що прецедентне право є суттєвою складовою частиною Конституції, система вищих судових інстанцій також є дуже розгалуженою. Для адміністративної юстиції Великобританії є характерним те, що головною інстанцією з розгляду та вирішення адміністративних спорів виступають суди. Британська система адміністративної юстиції виходить з доктрини рівності усіх посадовців перед судом та неприпустимості їх ухилення від юрисдикції тих судів, з якими мають справу інші громадяни. Тому в цій країні оскарження актів органів управління споконвіку належало до компетенції загальних судів.

Вищою судовою інстанцією в Об'єднаному Королівстві є Палата лордів, від імені якої справи розглядаються судом Палати лордів, що складається з Лорда-канцлера, який очолює Палату лордів, ординарних лордів з апеляцій та перів, що обіймали у минулому судові посади. Палата лордів приймає до розгляду апеляції на постанови нижчестоящих судів. Висновок Палати лордів передається до відповідної апеляційної інстанції, яка формулює постанову відповідно до висновку.

Окрему специфіку побудови мають судові системи Англії та Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Верховний суд Англії та Уельсу очолюється лордом-канцлером та складається з трьох самостійних судових установ – Апеляційного суду (з цивільним і кримінальним відділеннями), Високого суду (з декількома спеціалізованими відділеннями та іншими складовими частинами) та Суду Корони.

Судді Верховного суду призначаються Королевою довічно за рекомендацією лорда-канцлера з числа баристерів (юристів, що мають виступати виключно у вищих судових інстанціях). Кожен раз при появі вакансії судді Верховного суду створюється відбіркова комісія у складі Президента і заступника Президента Верховного суду і представників від Англії, Шотландії, Північної Ірландії. Всі судді, призначені членами Верховного суду після його створення, не будуть судьями палати лордів, а будуть судьями Верховного суду [4, с.154-155]. Верховний суд мав два підрозділи: Високий суд і Апеляційний суд.

Апеляційний суд складається з цивільного та кримінального відділення та колегіально розглядає апеляції на постанови інших суддів. Апеляційному суду була передана юрисдикція декількох канцлерських судів, особливих місцевих і спеціальних, а також Юридичного комітету Таємної ради. До складу Апеляційного суду входили кілька посадових суддів, а також лорд-охоронець судових архівів та лорд-головний суддя. Первісними повноваженнями суду був розгляд скарг на рішення Верховного суду. Однак надалі апеляційна сфера суду все більше розширювалася: у 1890 р. він отримав право приймати позови про новий судовий розгляд справ у порядку повного перегляду. Високий суд формувався з п'яти відділів: 1) канцлерського; 2) у справах про спадщини, розлучення та в морських справах; 3) королівської лави; 4) загальних позовів; 5) казначейства. З 1880 р. кількість відділів скоротилася до трьох – королівська лава, канцлерське та сімейне відділення. Відділення королівської лави у першій інстанції розглядає найскладніші цивільні справи та апеляції на вироки магістратських судів. Канцлерське відділення у першій інстанції заслуховує цивільні справи, які пов'язані з власністю, банкрутством тощо. Сімейне відділення розглядає скарги на рішення магістратських судів з усіх сімейних відносин. Усі відділення мали практично рівну компетенцію, а суддя одного відділення міг одночасно засідати в будь-якому іншому. Певна спеціалізація склалася у зв'язку з традиційним розходженням позовів загального права і права справедливості. Високому суду було доручено й розгляд апеляцій на рішення місцевих судів графств. Високий суд увібрав у себе компетенцію колишніх судів, а також суду канцлера, судів пробату й у справах про розлучення, адміралтейства та історичних судів ассизів,

основною особливістю яких було те, що їх юрисдикція обмежувалася певною місцевістю. Це означало не тільки те, що ці суди розбирали правопорушення, вчинені в місцевості їх юрисдикції, а й те, що робота цих судів була організована на місцевій основі, так що управління судами і їх організація в різних районах були різні [1, с.12]. Двічі на рік судді трьох вищих королівських судів об'їжджали особливі округи (їх було 8 на графства Англії й Уельсу) на підставі загальних доручень корони. За деякими традиційними такими дорученнями (встановлювати мирові угоди, вислуховувати й закінчувати справи, перевіряти в'язниці) вони й розглядали кримінальні справи у складі колегії 2 суддів.

Рівне з судами ассизів значення одержав новий, заснований у 1834 р. Центральний карний суд. Тут розглядалися справи Лондона та деяких центральних графств, а також спрямовані проти державних інтересів і центральної адміністрації. Головував у ньому лорд-мер Лондона, до складу суду входили лорд-канцлер і судді трьох вищих королівських судів. Збирався суд раз на місяць, вирішуючи справи також за участю присяжних.

У середньовіччі інститут суду присяжних у Англії був наділений такими ознаками: 1) Присяга очищення, що стосувалася питання вини обвинуваченого. (Було два способи довести свою невинуватість. Першим обвинувачений міг знайти дванадцять осіб, які давали клятву, щоб підтвердити його невинуватість. Другий визначався «судом божим» (ордаліями)). 2) Присяжні могли поєднувати роль і присяжного, і свідка по справі. Судді, що здійснювали судову владу на постійній основі працювали із тимчасово залученими судьями із громадськості. Традиція діяльності даного інституту в Англії була безперервна і функціонує й сьогодні. В Англії існують так зване велике журі (23 особи) та мале журі (12 осіб). Велике журі складалось із представників графства. Мале журі з тих, що жили поблизу до місця злочину або особи обвинуваченого. Найбільше схожості до сучасного виду інститут суд присяжних набув у період формування та функціонування класичної моделі [3, с.50].

У зв'язку із судовою реформою 1971 року був утворений Суд Корони, який у першій інстанції за участю присяжних (в інших британських кримінальних судах присяжних немає) розглядає найсерйозніші кримінальні злочини, а також апеляції на вироки та рішення магістратських судів. До судів, у яких розглядається основна маса справ, належать суди графств (їх нараховується близько 350), у яких розглядаються цивільні та адміністративні справи та магістратські суди, у яких розглядаються без присяжних кримінальні справи, але, якщо злочин особливо серйозний, то справа передається до Суду Корони.

Поряд зі судами загальної юрисдикції в Англії та Уельсі функціонують спеціалізовані суди (трибунали), які утворюються за галузевим принципом. Наприклад, Суд з розгляду скарг на обмеження свободи підприємців, промислові трибунали тощо. Високий суд, здійснюючи нагляд за роботою адміністративних трибуналів може надавати їм загальні накази, в яких встановлюються: незаконність прийнятого трибуналом рішення, припис на здійснення законних дій та заборону дій з перевищенням юрисдикції адміністративного трибуналу або з порушенням норм права. Суд, реалізуючи наглядові повноваження щодо адміністративних трибуналів, має право використати інші засоби судового захисту: видавати розпорядження, що забороняють здійснення певних дій; визначати права сторін у разі суперечки між ними, якщо жодна зі сторін не вчинила неправомірних дій. У наступному – рішення адміністративних трибуналів можливо оскаржити до Апеляційного суду, а потім – до Палати лордів.

У системі адміністративної юстиції Великобританії є багато невирішених організаційно-правових проблем. Існують проблеми визначення юридичної природи взаємозв'язків та стосунків між органом управління, що створив трибунал, та самим трибуналом. Разом із тим, британське адміністративне право впродовж останніх років зазнало помітних змін. Воно усе більше наближається до континентально-європейської концепції адміністративного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия. М., 1996. 157 с.
2. Арчер П. Английская судебная система. М., 1959. 268 с.
3. Макаруч В.С., Терлюк І.Я, Судова влада в Україні та інших державах: історія і сучасність (аспекти права). Матеріали сьомої всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції. Випуск №7. 25 травня 2018 р. 50 с.
4. Романов А.К. Правовая система Англии: учеб. Пособие. М.: Дело, 2000. 344 с.